

Чепік-Трегубенко Ольга Сергіївна,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

Стрельцова Ольга Ігорівна,

здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ

Нині у світі розроблені та впроваджуються різні механізми та моделі регулювання і забезпечення соціальних прав людини. А у державах, які охопили військові дії, стихійні лиха тощо, розроблені механізми забезпечення соціальних та інших прав внутрішньо переміщених осіб. Забезпечення соціальних та інших прав людини – основне призначення будь-якої демократичної держави. Реальне забезпечення прав людини у державі – ключове свідчення інституційної спроможності («institutional capacity») органів публічної влади.

Масштабне внутрішнє переміщення в Україні у лютому 2022 р. спричинило потужний тиск на економіку держави та соціальну сферу. Сьогодні в умовах воєнного стану та активних бойових дій проблеми забезпечення соціальних прав внутрішньо переміщених осіб (на охорону здоров'я; на соціальний захист; на відпочинок; право на працю; на гідні умови проживання та ін.) в Україні мають глобальний характер і не можуть вирішуватися без участі органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Для держави важливо комплексно працювати над розробкою та інтеграцією стратегії фінансування заходів із захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб.

Проблематику інституціонального розвитку держави, місцевого самоврядування досліджували О. Балинська, Ю. Битяк, С. Бобровник, В. Мельниченко, В. Костицький, Н. Нижник, Т. Пахомова, О. Петришин, А. Сіцинський, В. Серьогін, С. Серьогіна, О. Сушинський, Ю. Шемшученко та інші. Однак проблематика інституційної спроможності органів публічної влади у забезпеченні прав людини, а тим більше забезпеченні соціальних прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану, не стала об'єктом належної уваги серед вітчизняних науковців.

Проте все ж серед існуючих напрацювань слід відзначити наукові доробки М. Савчина «Конституція: люди та інституції (SWOT-коментар)» (Розділ 4. Інституційна спроможність держави) (2024) [1, с. 197], Є. Мінакової «Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді: правові та практичні аспекти» (2023) [2], С. Обрусної, О. Дулгерової, І. Іванової «Поняття та сутність інституційної спроможності судової системи України» (2023) [3]. та інші.

Термін «інституційна спроможність» запозичено із документів міжнародних організацій, зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Під інституційною спроможністю запропоновано розуміти сукупність організаційних, структурних та технічних систем, а також індивідуальних компетенцій, які створюють та впроваджують політику, що відповідає потребам громадськості [3, с. 52; 4].

На думку М. Карліна, «спроможність визначається як сукупність організаційних і технічних можливостей, взаємовідносин та цінностей, що дають змогу країнам, організаціям, групам осіб та окремим громадянам на будь-якому суспільно-політичному рівні виконувати функції та досягати визначених цілей розвитку протягом певного часу» [5, с. 21-31]. Автор додає такий показник до змісту інституційної спроможності як часовий проміжок. Темпоральний аспект у діяльності органів публічної влади у сфері забезпечення соціальних прав внутрішньо переміщених осіб має доволі вагоме значення.

Ідея соціальної держави, регламентована в Основному Законі України та в інших положеннях національного законодавства, пов'язана з реалізацією соціальних прав людини і громадянина. Однак більшої уваги потребує комплексний розвиток механізму забезпечення соціальних прав людини та його удосконаленню у зв'язку з постійними викликами сучасності [6; 7; 8, с. 183]. Важливість дослідження проблематики інституційної спроможності органів публічної влади у забезпеченні соціальних прав різних категорій людей в Україні в умовах воєнного стану спрямована на гарантування людям гідного рівня життя.

Справедливий та антидискримінаційний підхід до врегулювання взаємовідносин між людьми є ідеологічною складовою функціонування сучасної держави з метою запобігання порушенням прав людини, а у воєнний час такий підхід є критично важливим [9, с. 57]. Використання аксіологічних принципів у формуванні інституційної спроможності органів публічної влади в умовах воєнного стану необхідне для розвитку більш гуманного та справедливого суспільства.

М. Савчин наголошує, що під «інституційною спроможністю держави можна розуміти здатність приймати компетентні рішення відповідно до принципів належної правової процедури і втілювати їх в життя на прийнятому рівні для забезпечення прав громадян. Інституційна спроможність держави

обмежена алокацією ресурсів та наявністю задовільного алгоритму втілення владних рішень, що згідно із принципом верховенства права є компонентом юридичної визначеності та передбачуваності права» [1, с. 197]. Вчений акцентує увагу на тому, що метою досягнення інституційної спроможності є забезпечення прав людини. У той же час вагомим критерієм та стримуючим чинником у досягненні інституційної спроможності держави у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану є доступність та примноження ресурсів.

Регламентация в Конституції України концепції, згідно з якою на перше місце виходить людина, а не держава, заклала фундамент для демократичного формату взаємовідносин та комунікації держави й особистості, держави та суспільства. Такий підхід має безпосередній вплив на розвиток інституційної спроможності органів публічної влади у забезпеченні соціальних прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Демократизація вимагає створення таких інститутів, які забезпечуватимуть взаємодію спроможної влади та громадянського суспільства. Для створення публічного доступу до прийняття рішень щодо вирішення різноманітних проблем зусилля системи публічної влади спрямовані на зміцнення її соціальної, освітньої, інституційної та іншої інфраструктури [10; 11, с. 297]. Через це одним із чільних елементів, що повинен характеризуватися високою інституційною спроможністю, є місцеве самоврядування, у тому числі у сфері забезпечення соціальних прав внутрішньо переміщених осіб. Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування пропорційно спричинить розвиток відповідних територій та благополуччя територіальних громад, високого рівня забезпечення прав людини в Україні, особливо в умовах воєнного стану.

Таким чином, елементами інституційної спроможності органів публічної влади у забезпеченні соціальних прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану є: цілісна та взаємоузгоджена структура; якісне нормативно-правове регулювання та його динамічність; матеріально-фінансове забезпечення; підготовка кадрів та системне підвищення кваліфікації; взаємодія та ефективна комунікація між органами влади на загальнодержавному, міжрегіональному та регіональному рівнях; впровадження новітніх методик у діяльність органів влади, враховуючи зарубіжний досвід, тощо. Елементами підвищення інституційної спроможності у забезпеченні соціальних прав внутрішньо переміщених осіб в Україні є: оцінка потреб та планування функціонування з розвитку інституційної спроможності органів публічної влади, зокрема, через залучення інститутів громадянського суспільства; підготовка та впровадження навчальних програм, навчання на робочому місці, розробка інших навчальних матеріалів щодо роботи із внутрішньо переміщеними особами в Україні тощо.

Перелік використаних джерел:

1. Савчин М. Конституція: люди та інституції (SWOT-коментар): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 680 с.
2. Мінакова Є. В. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді: правові та практичні аспекти. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №12 (26). С. 245-255.
3. Обрусна С. Ю., Дулгерова О. М., Іванова І. В. Поняття та сутність інституційної спроможності судової системи України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 7. С. 52-55.
4. OECD Public Management Reviews, Towards an Integrated Public Service, Ireland. 2008. URL: <https://www.oecd.org/ireland/oecdpublicmanagementreviewsirelandtowardsanintegratedpublicservice.htm>.
5. Карлін М. І. Необхідність врахування фінансової спроможності регіонів в контексті проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Економіка. 2010. Вип. № 15. С. 21-31.
6. Nalyvaiko O. I., Chepik-Tregubenko O. S. Economic and social systems of society as elements of social structure: concept, objectives, trends. *Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis*: Collective monograph. Riga: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2019. Volume 1. P. 256-272.
7. Боняк В. О., Чепік-Трегубенко О. С. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в аспекті захисту прав внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 14-21.
8. Корнієнко П. С. Соціальні права людини в Україні: міжнародні стандарти, сучасний стан і перспективи розвитку. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 183-187.
9. Васечко Л. О. Аксіологічно-правовий вимір прав людини в умовах воєнного стану. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/431/11486/24049-1?inline=1>.
10. Козюбра М. І. Верховенство права і соціалізація держав. *Наукові записки НАУКМА*. 2010. Т. 103: Юридичні науки. С. 3-8.
11. Колісніченко Н., Войновський М. Інституційна та інституціональна спроможність місцевого самоврядування: сутність понять та особливості визначення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2015. Вип. 16. С. 296-309.

Шаповалова Катерина Геннадіївна,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі «Право»

**ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЛІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Земельна власність завжди була, є і буде важливою частиною майнового портфелю кожного громадянина будь-якої країни.

Процес приватизації землі в Україні було розпочато ще в 1992 році. У